

Teamteaching: sa

Teamteaching is hip in het basisonderwijs. Maar werkt het? Is het goed voor het kind, voor de leraar? Wat is hiervoor nodig? Dat waren leidende vragen in het onderzoek van Mieke Meirsschaut en Ilse Ruys van de Arteveldehogeschool¹.

Normaal begin je een interview niet met wat iemand op het einde vertelt. Maar het is zo tekenend voor hoe Mieke en Ilse hun studie hebben uitgevoerd dat ik het hier toch al neerschrijf. Over hoe ze zes basisscholen leerden kennen die bezig zijn met teamteaching en dat ze "altijd zo blij naar huis gingen na een schoolbezoek" omdat ze "zo geraakt zijn door de schone dingen die je

ziet tussen mensen in klassen. Zoveel mensen die met zoveel energie hun job doen voor goed onderwijs." Je merkt het, dit was een fijn gesprek!

Wat is teamteaching eigenlijk?

Ilse: Samenwerking tussen twee of meer onderwijsprofessionals: leerkrachten, zorgleerkrachten, kinderverzorgsters ...

Mieke: Soms geven leraren gelijktijdig les aan aparte groepen leerlingen in een klas, soms neemt iemand het voortouw en ondersteunt de andere, soms werken een klasleerkracht en een zorgleerkracht samen ... Er zijn veel vormen van teamteaching. Je wisselt die best af. Ilse: Samenwerking zien we in drie fases: samen voorbereiden, samen lesgeven en samen terugblikken. Mieke: In een continu proces van teamteaching overlapt de laatste fase met de eerste. Maar je moet het wel bewust dóen. Je zit snel in de rush van: hup, naar de volgende les! Ilse: In enkele minuten kan je waar-

Mieke Meirsschaut en Ilse Ruys (Arteveldehogeschool): "Veel leraren ervaren professionele steun omdat ze niet meer alleen voor de uitdagingen staan. Je kan observaties aftoetsen, twijfels bespreken, je moet niet alleen knopen doorhakken. Als het een dag wat minder gaat, is er een klankbord."

men onderweg

devolle dingen delen, bewust samen terugkijken hoe het is verlopen en wat je hebt bereikt. Die reflectie is nodig om professioneel te groeien. Je wordt je pas bewust van de stappen die je zet door erover te spreken.

Waarom kiezen basisscholen voor teamteaching?

Mieke: Leerlingenpopulaties veranderen, de onderwijsbehoeften zijn complexer en diverser. Het is moeilijk om dat als leraar alleen voor een klas waar te maken.

Ilse: Teams willen het beste voor hun kinderen. Ze willen hun ontwikkeling goed begeleiden maar voelen dat dit niet (meer) lukt als ze alleen voor de klas staan. Het gaat over draagkracht. Leraren willen zich engageren in die complexiteit maar voelen dat ze tegen hun grenzen aanbotsen, dat ze dit samen met een collega beter waar kunnen maken. Die redenering zien we in alle zes de scholen uit onze studie.

Mieke: Soms is een bijkomende reden dat het leerlingenaantal sneller groeit dan de infrastructuur kan volgen. Het aantal lokalen bepaalt mee het aantal klasgroepen.

Maakt teamteaching de verwachtingen waar?

Mieke: Onze gesprekken met leerlingen, leraren, zorgcoördinatoren, directeurs ... zeggen iets over hoe mensen dit ervaren. Het belangrijkste positieve gevolg heeft te maken met meer kwaliteitsvolle leerervaringen. Leerlingen zijn gemotiveerder, beter betrokken en tonen beter gedrag. Ze hebben een betere 'klik' met leraren. Leraren zeggen dat ze gevarieerdere lessen maken omdat ze samen, vanuit meerdere perspectieven thema's, inhouden en methodes uitwerken. Ze vinden dat ze de brede basiszorg beter waar maken.

Ilse: Er is meer ruimte voor individuele begeleiding en interactie. Leerlingen vertellen: "Als ik mijn vinger opsteek, is er vlugger iemand bij mij."

Mieke: Iemand gaf als voorbeeld: "Frans leren spreken, dat is iets wat je moet kunnen oefenen. Veel praten. Dat kan je veel beter met een deelgroep van 8 leerlingen dan in de groep van 25."

Wat met het welbevinden van leraren die teamteachen?

Ilse: Veel leraren ervaren professionele steun omdat ze niet meer alleen voor de uitdagingen staan. Je kan observaties aftoetsen, twijfels bespreken, je moet niet alleen knopen doorhakken. Als het een dag wat minder gaat, is er een klankbord. In sommige scholen zijn leraren minder ziek. Dat heeft met die steun te maken. Je kan makkelijker je batterijen opladen.

Wat met de professionele autonomie? Veel leraren halen voldoening uit een 'eigen klas'.

Ilse: Vooral in scholen waar teamteaching nog pril is, hebben leraren het hier nog moeilijk mee.

Mieke: Een leraar zei: "Je moet over zoveel dingen afstemmen, twijfelt voortdurend of je iets alleen mag beslissen of moet afstemmen met je teamteacher."

Ilse: Je moet een stukje autonomie loslaten en tegelijkertijd investeren in afstemming, samen beslissen. Dat weegt vooral in het begin. Je bent elkaar en elkaars werkwijze nog aan het verkennen. Bij leraren die al langer teamteachen blijkt het gemis van een eigen klas geen issue meer. Sommigen zeggen zelfs: "Ik zie het niet meer zitten om het alleen te doen."

Mieke: Zij spreken over onze klas, onze kinderen en ervaren die gedeelde verantwoordelijkheid als een

meerwaarde. Natuurlijk, leraren willen een band opbouwen met kinderen, hen zien groeien en ondersteunen in hun leerproces. Je wilt niet van de ene klas naar de andere gestuurd worden. Zo kan je geen band opbouwen, niet met je collega en niet met je leerlingen. Op die manier geeft teamteaching ook geen goede resultaten.

Ilse: Teamteaching vraagt een investering. Om die te laten renderen, is continuïteit nodig. Na een tijd leer je elkaar zo goed kennen dat bepaalde dingen geen afstemming meer vragen. Dat heeft ook te maken met de intensiteit van de samenwerking op weekbasis. Als dat gefragmenteerd is, kan je er te weinig uithalen. De klasleraar krijgt een duiventilgevoel als er telkens andere mensen voor een uurtje komen 'ondersteunen'.

Mieke: Dat frustreert: "Al die mensen in mijn klas en toch draag ik alleen de eindverantwoordelijkheid." Het kost ook veel energie als je voortdurend iemand anders in je klas hebt waarmee je afstemming moet zoeken.

Ilse: In goede teamteaching gaat het niet over hoeveel mensen met een klasgroep werken maar wel over continuïteit. Zorg dat het dezelfde mensen zijn, dat het een langdurige samenwerking is.

Wat zijn de valkuilen van teamteaching?

Mieke: Als je met verschillende volwassenen in een ruimte bezig bent, soms met grotere groepen kinderen, kan dit zorgen voor storend achtergrondlawaai. Sommige kinderen kunnen zich moeilijker concentreren. Ook voor leerkrachten is het wennen. Infrastructuur die toelaat om ruimtes flexibel in te richten, is belangrijk.

Ilse: Leraren zijn creatief. Ze richten hoekjes in, gebruiken verplaatsbare

wanden, palmen een stuk van een brede hal in ... Zo maken ze 'stille klasruimtes' en 'overlegruimtes'. Of leerlingen gebruiken koptelefoons. Een ander aspect is dat teamteaching zeker in de beginfase een grote tijdsinvestering vraagt. Je moet afstemming zoeken en veel bespreken zodat je elkaars visie en aanpak leert kennen. Eens je een professionele klik hebt en er continuïteit is in de teamteaching, neemt die tijdsinvestering weer af.

Mieke: Dan kan je het werk verdelen en win je tijd. Leraren vertellen: "We worden beter in het observeren van onze leerlingen en kunnen sneller juistere maatregelen nemen. Ons zorgoverleg is efficiënter omdat we met drie collega's de kinderen observeren." De professionele relatie tussen de teamteachers is hier dé randvoorwaarde.

Hoe zorg je voor een goede match van teamteachers?

Mieke: Mensen met gelijke talenten

en ideeën kunnen goed samenwerken maar je versterkt elkaar nog meer als je verschilt in talenten en elkaar complementair kan aanvullen.

Ilse: Dat helpt om professioneel te groeien. Leraren ervaren: "Mijn collega kan zeer goed met een digitaal bord werken. Wat ik daar al van geleerd heb!" Of: "Mijn collega is veel muzischer dan ik, ik durf nu meer muzisch te werken. Als ik alleen voor de klas sta, doe ik dat aanbod veel minder."

Mieke: Het geeft een goed gevoel als iedereen in zijn talent kan staan. Directeurs hebben hier een rol.

Word je bewust van de talenten in je team. Leer dat uitspreken onder elkaar. Niet gemakkelijk! Ook niet om dat te blijven zien van mekaar.

Ilse: Veel mensen denken dat je vriendinnen moet zijn om te kunnen teamteachen. Dat is niet wat wij vaststellen. Het gaat om een professionele klik en die hoeft er niet meteen te zijn. Die kan groeien als

je hierin investeert. Natuurlijk, op een bepaald moment moet die klik wel komen. Anders is het geen goed idee om samen te blijven teamteachen.

Mieke: In elke school in ons onderzoek is er wel een voorbeeld waar de professionele relatie niet goed zat. Misschien is er te weinig aan gewerkt? Dan geeft het spanningen en dat kost energie. Het is door te overleggen, samen te werken, tijd te nemen dat je elkaar leert kennen. Als dat vanuit een open houding is, heeft het positieve gevolgen: "We delen de verantwoordelijkheid. Ik voel me door jou gesteund."

Wat als de professionele klik niet komt?

Mieke: Dat kan gebeuren, dat hoeft je niet op te blazen. We zagen een mooi voorbeeld in een school met een erg open cultuur, iets waar het team jaren aan had gewerkt. Collega's kunnen er eerlijk aangeven: "Wij worden gematcht om te

© Daniël Rys

Er moet continuïteit zijn in de samenwerking. De klasleraar krijgt een duiventilgevoel als er telkens andere mensen voor een uurtje komen 'ondersteunen'.

teamteachen maar wij zien dat niet zitten om die reden.” Dan bekijkt het team hoe ze de teamteachingspuzzel anders en beter kunnen leggen.

Hoe versterk je de professionele relatie tussen teamteachers?

Mieke: Je moet werken aan het gevoel van evenwaardigheid. Stel een juf staat voltiids voor een groep en krijgt deeltijds versterking van een collega. Je kan niet verwachten dat iemand identiek hetzelfde doet en evenveel werk opneemt. Dan moet je onderling bespreken: “Wat betekent dat? Welke opdrachten kan jij opnemen?” Als ik het gevoel heb dat jij minder verantwoordelijkheid opneemt of dat ik minder tot mijn recht kom, zal dat wringen tussen ons.

Ilse: Wij spreken over evenwaardigheid, niet over gelijkwaardigheid. Gelijkwaardigheid veronderstelt dat het allemaal gelijk is. Dat kan in zo'n situaties niet.

Mieke: Soms is het moeilijk om evenwaardig te starten, bijvoorbeeld als een ervaren leraar teamteacht met een beginner. Maar de beginner moet kunnen groeien in evenwaardigheid en het opnemen van engagement. Als directeur speel je hier een rol door de manier waarop je mensen aanspreekt. Als je over leerlingen in onze klas alleen maar mailt naar juf Ilse en niet naar juf Mieke, dan komt dat niet goed. Ook in de communicatie naar ouders moet je duidelijk zijn: juf Mieke en juf Ilse van het derde leerjaar.

Ilse: Het gaat ook over keuzes die leraren zelf maken in hoe ze teamteaching vormgeven. Als je kiest voor een ondersteuningsmodel waarbij altijd dezelfde leraar in de ondersteunende rol zit, wordt het moeilijk. Kinderen hebben dan vlug door: dat is de juf die de blaadjes uitdeelt.

Mieke: Of: dat is de juf voor de kindjes die het moeilijk hebben. Het kán dat iemand steeds ondersteunt omdat zij goed is in het begeleiden van kinderen die moeite hebben met rekenen. Maar je moet dat bespreken want 't is daar dat spanningen ontstaan.

Ilse: Reflectie en dialoog zijn belangrijk om tot professionele groei te komen. Een diepgaand gesprek voeren, is niet gemakkelijk. Teamteachers reflecteren veel samen maar het blijft vaak bij praktisch-organisatorische afspraken. Er is weinig dialoog over: “Hoe kijk je naar goed onderwijs?”

Mieke: Of over de samenwerking zelf: “Hoe was dit voor jou? Hoe voel jij je in je rol?” Dingen benoemen, zoals: “Ik vind het fijn dat je dat zo hebt aangepakt.” of “Ik voelde mij niet op mijn gemak, ik had het gevoel dat ...”. Dat is moeilijk. Het is verleidelijk om je te verliezen in het praktische. Dat is nodig én het is makkelijker om over te praten. Daarom hebben wij babbeltaartjes gemaakt met daarop vragen als: “Waar ik echt naar uitkijk in deze teamteaching is ...” of “Ik maak mij zorgen over onze samenwerking omdat ...”

Ilse: Zowel beginners als ervaren teamteachers kunnen ermee aan de slag. Het is een eenvoudig instrument dat helpt om de reflectie te verdiepen.

Mieke: Onze tip is om in je praktisch overleg een vijftal minuutjes in te bouwen om zo'n kaartje te trekken. Zo kom je tot reflectie. De vragen helpen om thema's aan te halen waar je het anders niet over zou hebben.

Wat zijn andere randvoorwaarden voor goede teamteaching?

Mieke: Tijd om te plannen en te overleggen.

Ilse: Soms zorgt de directeur ervoor dat teamteachers extra kindvrije

uren hebben om te overleggen.

Leraren waarderen dit zeer. Er is ook veel communicatie via e-mail en WhatsApp, bijvoorbeeld met ondersteuners die weinig op school zijn. Dat zijn makkelijke media maar het risico is dat het nooit stopt. Mensen voelen dat ze dit moeten bewaken.

Mieke: Soms kunnen leraren vanuit eigen motivatie en visie vrijwillig kiezen voor teamteaching. In andere scholen kiest het team ervoor en moet iedereen mee. Dan is het belangrijk dat leraren vrij de vorm kunnen kiezen. Ik herinner me twee parallelleraren die graag willen samenwerken maar beseffen: “Wij twee in één ruimte, dat werkt niet.” Ze lossen dit op met aangrenzende klaslokalen en een gemeenschappelijke hal. De kindjes schuiven door naar de juffen. Zij bereiden samen voor, delen observaties, reflecteren samen maar staan zelden samen interactief voor de groep.

Ilse: Je kan moeilijk een beleid hebben waarbij alle klassen behalve één teamteachen. Dat gaat niet. Laat mensen dan zelf een vorm kiezen. Als mensen iets op een eigen manier mogen vormgeven, zie je dat ook wel weer evolueren. Dat werkt beter dan opleggen.

Wat is jullie advies voor het beleid?

Mieke: Investeer in tijd en continuïteit voor teamteaching. Geef mensen tijd om samen voor te bereiden en samen te reflecteren. De berekening van het lestijdenpakket houdt hier te weinig rekening mee.

Ilse: Je ziet dat scholen met veel SES-lestijden meer manoeuvreerruimte hebben. Die is nodig! Al te vaak zijn basisscholen beperkt in de mogelijkheden die ze hebben om leraren kindvrij te maken voor overleg, samenwerking en reflectie.

Mieke: Ook continuïteit is nodig. Teamteaching opstarten vergt intense inspanningen. Dan weegt de on-

zekerheid: "Gaan we het volgend jaar nog mogen doen of moeten we wéér iets anders doen?", want het lestijdenpakket verandert of de ondersteuner is er niet meer. Echt niet fijn om zo te vernieuwen!

Ilse: Continuïteit vraagt ook enige stabiliteit in teams. Soms werken

duo's goed samen maar heeft de ene nog weinig werkzekerheid in de school.

Mieke: Teamteaching vraagt ook gepaste infrastructuur. Scholen zijn zo creatief. De overheid kan hier meer ondersteunend zijn en hindernissen wegnemen. In ons onderzoek is het

mooi om te zien hoe leraren professioneel groeien via teamteaching. Hoe bijvoorbeeld een duo van een ervaren en een beginnende leraar van elkaar leren. Daar liggen kansen. Met onze babbelkaartjes doen we zelf een aanzet. Er is nood aan beleid dat het leren van leraren onder elkaar versterkt en ondersteunt. Uit de verhalen van de ondersteuners blijkt hoe waardevol het is om samen ervaringen en inzichten uit te wisselen. Zo leerrijk!

Ilse: Een lerend netwerk houdt een proces gaande. Daar moet je naar op zoek, op schoolniveau of school-overstijgend.

Mieke: Stimuleer de inspirerende uitwisseling over scholen heen. Je kan meer halen uit de methodiek van de schoolbezoeken als je dat begeleidt. Scholen hebben niet de neiging om vooraf vast te leggen: waar willen wij naar kijken in die school? Laat staan dat ze dit vooraf communiceren naar de ontvangende school. Ook leraren die hun ervaringen willen delen, moeten ruimte krijgen om met hun bezoekers te reflecteren. Zo leer je er zelf ook weer iets uit. ■

Meer weten?

Op <https://www.arteveldhogeschool.be/projecten/teamteaching-samen-onderweg> vind je het eindrapport van dit onderzoek, een praktische leidraad over teamteaching en de info over de babbelkaartjes.

Op 29 april organiseert het Departement Onderwijs en Vorming in Brussel een studiedag over teamteaching in het basisonderwijs: <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/studiedag-teamteaching-in-het-basisonderwijs-29-april-2019>.

1. Onderzoek in het kader van het Vlaamse Steunpunt Onderwijsonderzoek. Zie <http://steunpuntsono.be/>